

Innst. S. nr. 54

(2007-2008)

Innstilling til Stortinget fra næringskomiteen

St.prp. nr. 88 (2006-2007)

Innstilling fra næringskomiteen om statens eierskap i Aker Holding AS

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innledning

Regjeringen legger med dette frem forslag for Stortinget om å erverve 30 prosent av aksjene i Aker Holding AS. Aker Holding AS har som eneste formål å eie aksjer i Aker Kværner ASA. Kjøpsavtalen, som er inngått med forbehold om Stortingets samtykke, gjør Aker ASA, staten, SAAB AB (publ) og Investor AB (publ) til eiere av et selskap som eier 40,1 prosent av Aker Kværner ASA.

Partene er enige om å videreutvikle Aker Kværner ASA som en internasjonalt konkurransedyktig og betydelig leverandør av teknologi, produkter, systemer og tjenester med hovedvekt på sektorene energi, olje og gass. Aker Holding AS vil ha negativ kontroll i Aker Kværner ASA.

1.2 Beskrivelse av Aker ASA og Aker Kværner ASA

Aker ASA er et børsnotert holdingselskap som utøver et aktivt industrielt eierskap i en rekke selskaper. I samarbeid med datterselskaper og tilknyttede selskaper søker Aker ASA aktivt å etablere og bygge opp nye industriselskaper, samt videreutvikle eksisterende eierposisjoner.

Aker ASA har pr. 15. juni 2007 eiendeler i følgende selskaper: Aker Kværner ASA (40,1 prosent), Aker Drilling ASA (39,9 prosent), Aker Floating Production ASA (51,1 prosent), Aker Oilfield Services ASA (47 prosent), Aker Exploration ASA (49,9 prosent), Aker American Shipping ASA (53,2 prosent), Aker Sea-

foods ASA (64,95 prosent), Aker Biomarine ASA (73,8 prosent) og Aker Capital AS (100 prosent).

Aker Kværner ASA er en ledende og global leverandør av tjenester knyttet til design, bygging, vedlikehold, modifikasjon og drift av store og små industribygg. Virksomheten retter seg mot en rekke bransjer, inkludert olje- og gassproduksjon, raffinering, kjemiindustri, gruveindustri, metallforedling og kraft.

Konsernet leverer avanserte teknologiprodukter, enten enkeltvis eller satt sammen i integrerte løsninger over hele verden. Konsernet har virksomhet i rundt 30 land. Aker Kværner hadde i 2006 en samlet omsetning på om lag 50 mrd. kroner og sysselsetter totalt 33 000 ansatte, hvorav 23 000 er fast ansatt, mens 10 000 er innleid personell. Av de fast ansatte er om lag 11 000 ansatt i Norge.

Aker Kværner ASA var ved inngangen av 2007 organisert i fire forretningsområder:

- Field Development (FD)
- Maintenance, Modifications and Operations (MMO)
- Subsea, Products & Technologies (SPT) og
- Process (PRO)

Siden 2004 har selskapet mer enn doblet sine driftsinntekter. Aker Kværner hadde i 2006 inntekter på 50 592 mill. kroner, en økning på 37 prosent fra året før. Veksten har bidratt til at konsernets driftsresultat før avskrivninger økte med 1,1 mrd. (58 prosent) og EBITDA-marginen steg fra 4,9 prosent til 5,7 prosent. Ved inngangen til 2007 hadde ordreserven økt med 23 prosent til 59 695 mill. kroner, som er den høyeste ordreserven noensinne.

1.3 Felles eierselskap

1.3.1 Modellen

Nærings- og handelsdepartementet har, med forbehold om Stortingets samtykke, inngått avtale med Aker

ASA om kjøp av aksjer i Aker Holding AS. Avtalen er betinget av parallelle avtaler mellom Aker ASA og henholdsvis SAAB AB (publ) og Investor AB (publ).

Forut for avtalen har Aker ASA overført sine Aker Kværner-aksjer (40,1 prosent) til det nyopprettede selskapet Aker Holding AS. Aker Holding AS har som eneste formål å eie aksjer i Aker Kværner ASA. Aker Holding AS har de samme rettigheter i Aker Kværner ASA som andre aksjonærer. Antall aksjer i Aker Holding AS vil ved gjennomføring tilsvare det underliggende antall aksjer som Aker Holding AS eier i Aker Kværner ASA.

Etter transaksjonen vil Aker ASA eie 60 prosent av Aker Holding AS, staten ved Nærings- og handelsdepartementet 30 prosent og SAAB AB (publ)/Investor AB (publ), til sammen 10 prosent av Aker Holding AS.

Aker Holding AS vil ikke ha gjeld på tidspunktet for aksjeoverdragelsen. Verdien av egenkapitalen i Aker Holding AS baseres på gjennomsnittlig børskurs av aksjen i Aker Kværner ASA de siste fire ukene forut for avtaleinngåelse. Siden det er minimal kostnad ved å drive Aker Holding AS, er det i prinsippet samme pris på en aksje i Aker Holding AS som på underliggende aksje i Aker Kværner ASA. Dette verdsetter Aker Holding AS til vel 16 mrd. kroner. Kjøpesummen for staten vil bli 4 819 mill. kroner. I tillegg kommer en rente på 4,5 prosent på kjøpesummen frem til avtalen kan gjennomføres. Dette vil kunne utgjøre opp til ca. 120 mill. kroner. Aksjekjøpsavtalen følger vedlagt i uoffisiell norsk oversettelse.

Nærings- og handelsdepartementet er bistått av Advokatfirmaet Selmer DA i forbindelse med forhandlingene og utarbeidelse av avtaleverket.

Siden Aker Holding AS ikke vil ha annen virksomhet enn å eie aksjer i Aker Kværner ASA, vil statens avkastningsforventning beregnes med utgangspunkt i de aksjene Aker Holding AS eier i Aker Kværner ASA. Departementet legger til grunn at administrasjonskostnadene vil være lave. Bortsett fra dekning av disse kostnadene er eierne enige om at utbytte som Aker Holding AS mottar fra Aker Kværner ASA, skal deles ut videre til Aker Holding AS' eiere.

Det er lagt til grunn at verken overdragelsen av Aker ASAs aksjer i Aker Kværner ASA til Aker Holding AS, eller det etterfølgende salg av aksjer i Aker Holding AS til staten og de svenske eierne vil utløse tilbudsplikt. Det er videre lagt til grunn at aksjekjøpet i Aker Holding AS ikke er meldepliktig til verken norske eller europeiske konkurransemyndigheter.

1.3.2 Aksjonæravtalen

Partene har inngått en aksjonæravtale som følger vedlagt i uoffisiell norsk oversettelse. Avtalen regulerer eierstyring av Aker Holding AS, herunder valg av styre, forhold vedrørende daglig leder og revisor, samt bindingstid, forkjøpsrettigheter, medsalgsrettigheter, forbud mot at partene i aksjonæravtalen pantsetter aksjene i Aker Holding AS med videre.

EIERSTYRING

Avtalepartene har forpliktet seg til følgende fordeling av styreplasser: Aker ASA vil nominere tre styremedlemmer som velges på generalforsamlingen, staten vil utpeke ett styremedlem, og de svenske eierne vil sammen utpeke ett styremedlem. Styrets leder velges på selskapets generalforsamling. Så lenge Aker ASA har majoritet i Aker Holding AS, er de øvrige aksjonærene forpliktet til å stemme for den som Aker ASA nominerer som styreleder. Styresammensetningen vil kunne bli endret ved endringer i eierstrukturen.

Daglig leder i Aker ASA vil, så lenge Aker ASA har majoritet og styret i Aker Holding AS ikke beslutter noe annet, også være daglig leder i Aker Holding AS.

Aker ASA vil være industrielt førende og legge til rette for at Aker Holding AS styres i henhold til Aker ASAs styringsmodell så langt det passer og er forenlig med norsk lovgivning. Akers styringsmodell innebærer at det utøves et aktivt industrielt eierskap i selskaper hvor Aker ASA direkte eller indirekte har eierandeler.

Forslag som krever to tredelers flertall (eller mer) på Aker Kværner ASAs generalforsamling skal behandles i styret til Aker Holding AS. I aksjonæravtalene er det avtalt at det i slike saker kreves enighet mellom styrets leder og de styremedlemmene som henholdsvis staten og den svenske eiergrupperingen har utpekt. Dersom dette ikke oppnås, skal Aker Holding AS stemme imot det aktuelle forslaget på generalforsamlingen i Aker Kværner ASA. Dette sikrer at alle aksjonærene i Aker Holding, herunder staten, hver for seg har negativ kontroll med Aker Kværners vedtekter. Tilsvarende er det avtalt at transaksjoner mellom nærstående parter til Aker Kværner ASA i henhold til aksjeloven § 3-8, samt pantsettelse og salg av aksjene i Aker Kværner ASA, krever tilslutning fra både styrets leder og styremedlemmene fra henholdsvis staten og den svenske eiergrupperingen. For øvrig treffes styrets beslutninger med alminnelig flertall.

I aksjonæravtalen er det avtalt at transaksjoner mellom nærstående parter til Aker Holding AS, samt endring av revisjons- og styreinstruks, valg av revisor og vedtektsendringer krever tilslutning fra samtlige aksjonærer i Aker Holding AS. For øvrig gjelder aksjelovens alminnelige prinsipper for flertallskrav. Vetoretighetene i styret og generalforsamling er regulert i Aker Holding AS' vedtekter.

BINDINGSTID, FORKJØPSRETTER, MEDSALGSRETTER OG SALG MV.

Gjennom aksjonæravtalen har Aker ASA og staten en bindingstid på ti år. Med dette sikres en langsiktig forankring av Aker Kværner ASA i Norge. I tillegg har Kjell Inge Røkke som bakenforliggende eier i Aker ASA avgitt en erklæring om å opprettholde majoritets-eierskap i Aker ASA i ti år.

De svenske eierne har i utgangspunktet også en bindingstid på 10 år, men kan hver for seg velge å la seg innløse til markedspris av Aker Holding AS etter henholdsvis sju og ti år. Staten vil i sistnevnte tilfelle ha en forholdsmessig innløsningsrett som sikrer at statens eierandel i Aker Holding AS ikke overstiger 30 pro-

sent. Etter en eventuell innløsning mot Aker Holding AS, kan staten og Aker ASA i fellesskap eventuelt søke å finne en ny aksjonær som trer inn i stedet for selger.

Gjennomføring av avtalen finner sted senest 10 dager etter at Stortinget eventuelt har gitt sitt samtykke. Deresom Stortingets samtykke ikke foreligger innen 31. desember 2007, faller kjøpet bort i sin helhet.

1.4 Departementets vurdering

1.4.1 Leverandørindustriens betydning

Mer enn 80 000 personer er ansatt i petroleumsnæringen i Norge. I Norge omsetter leverandørindustrien for 80-90 mrd. kroner, og i utlandet for nærmere 50 mrd. kroner. Det finnes leverandørbedrifter i alle landets fylker. En stor del av teknologiutviklingen i petroleumsnæringen foregår i leverandørindustrien. Norsk leverandørindustri har gjennom virksomheten, som i stor grad er rettet mot norsk sokkel, opparbeidet verdensledende kompetanse på en rekke teknologiområder som seismiske undersøkelser, undervannsløsninger med videre.

Samspeilet mellom oljeselskaper, forskningsinstitusjoner og leverandørindustri regnes som et viktig premiss for kompetanse- og verdiutviklingen i norsk og internasjonal petroleumssektor.

Aker Kværner er den klart største norske aktøren innen leverandørindustrien. Selskapet står i fremste rekke når det gjelder å levere løsninger for å hente opp petroleumssressurser på store havdyp. Den fremtidige utviklingen av Aker Kværner ASA vil kunne ha stor betydning for konkurransen på norsk sokkel og kompetanseutviklingen i petroleumssektoren.

1.4.2 Regjeringens mål

Ved hovedkontoret til Aker Kværner ASA fattes beslutninger med stor betydning for selskapets forretningsmessige og strategiske utvikling og for utviklingen av mange andre mindre, norskbaserte virksomheter som er underleverandører til Aker Kværner ASA. Gjennom et langsiktig eierskap i Aker Kværner ASA sikres det at industriell kompetanse innenfor petroleumrelatert virksomhet utvikles og ledes fra Norge.

I Soria Moria-erklæringen ble det lagt stor vekt på at sentrale norske kompetansemiljøer skulle forankres og videreutvikles i Norge. Den inngåtte avtalen følger opp dette.

Det er få eiermiljøer i Norge utenom staten som alene kan bidra til å sikre langsiktig eierskap og norsk forankring av Aker Kværner ASA. Gjennom avtalen sikrer staten i samarbeid med private industrielle eiere langsiktighet og stabilitet på eiersiden i minst ti år. Samtidig kan avtalen gi grunnlag for ytterligere samarbeid mellom norske og svenske industrielle eiermiljøer i årene som kommer. Det fremgår blant annet av aksjonæravtalen at staten vil stille seg positiv til et industrielt samarbeid mellom Aker ASA og de svenske aksjonærene, så lenge dette ikke undergraver statens aksjonærinteresser i Aker Holding AS.

Når staten går inn med en eierandel på 30 prosent i Aker Holding AS, bygger dette opp under forutsetnin-

gen om at Aker ASA skal være industrielt førende. Videre har det fra statens side vært vesentlig å ta inn andre aksjonærer i Aker Holding AS som kan tilføre industriell kompetanse og samarbeidsmuligheter.

1.4.3 Eierstyring/forvaltning av aksjer

Nærings- og handelsdepartementet vil følge opp sitt eierskap i Aker Holding AS i henhold til prinsipper for godt eierskap. Det vises i denne forbindelse til St.meld. nr. 13 (2006-2007).

Aker Holding AS vil ikke vil ha noen virksomhet utover det å forvalte aksjer i Aker Kværner ASA. Departementets økonomiske oppfølging og forventninger må ta utgangspunkt i offentlig tilgjengelig informasjon fra Aker Kværner ASA.

Aker ASA vil ha en ledende rolle og den industrielle føring og kontroll i Aker Holding AS. Staten og de svenske eierne vil øve innflytelse gjennom generalforsamlingen og gjennom respektivt utpekte styremedlemmer. I vesentlige saker som vedtektsendringer med videre, jf. nærmere omtale i proposisjonen, kapittel 3, og vedlagte vedtekter og aksjonæravtale, vil staten gjennom vetorett kunne blokkere eventuelle endringer. De vedlagte vedtektene vil bli vedtatt ved gjennomføring av transaksjonen. Partene er enige om at overordnede eierstrategiske føringer skal drøftes i styret i Aker Holding AS.

Det vil ikke være noen direkte aksjonærrelasjon mellom staten og Aker Kværner ASA. Statens interesse i Aker Kværner ASA vil være indirekte gjennom eierskapet i Aker Holding AS hvor staten er i minoritet. Staten vil ikke påvirke den daglige drift i Aker Kværner ASA. Staten vil imidlertid, på samme måte som øvrige aksjonærer, kunne gi sine vurderinger og innspill til styret i Aker Holding AS.

Den etablerte aksjonæravtalen innebærer ikke noen restriksjon på norske og utenlandske investorers adgang til å investere i Aker Kværner-aksjen.

Statens aksjer i Aker Holding AS vil bli forvaltet av Nærings- og handelsdepartementet. Det vil ikke være noen form for forretningsmessig samordning av eierskapet i Aker Holding AS med eierskapet i andre selskaper med statlig eierandel.

1.4.4 Pris, avkastning og utbytte

Staten vil betale 4 819 372 376 kroner for 30 prosent av aksjene i Aker Holding AS. Prisen er basert på den underliggende markedsverdien av Aker Kværner ASA, beregnet ut fra gjennomsnittlig sluttkurs de siste 20 dagene før avtaletidspunktet, 145 kroner og 60 øre. I tillegg er det avtalt en rente på 4,5 prosent som løper fra avtaletidspunktet frem til gjennomføringstidspunktet.

Departementet benyttet juridisk, men ikke finansiell rådgiver i tilknytning til transaksjonen. Ettersom Aker Kværner ASA er børsnotert og det dreier seg om en begrenset eierposisjon i selskapet, har det ikke vært anledning til å gjennomføre juridisk og finansiell gjennomgang av Aker Kværner ASA (såkalt "due diligence"). Blant annet på denne bakgrunn var det depar-

tementets vurdering at bruk av en finansiell rådgiver i denne saken ville ha hatt begrenset nytteverdi.

Staten ved Nærings- og handelsdepartementet vil ha markedsmessige avkastningsforventninger til Aker Holding AS. Utbytte fra Aker Kværner ASA mottatt av Aker Holding AS vil bli tilgjengelig for utbytte i Aker Holding AS, som vil dele ut alt som ikke er nødvendig for å dekke administrative kostnader.

Avtalen tilrettelegger for at staten, Aker ASA, Investor AB (publ) og SAAB AB (publ) sammen har en aktiv industriell oppfølging av eierskapet. Dette krever en langsiktig tidshorison. Aksjonæravtalen binder staten og Aker ASA i 10 år frem i tid og sørger for at eierposten på 40,1 prosent i Aker Kværner ASA holdes samlet i samme tidsrom. En eventuell endring i eierskapet utover det avtalte forutsetter at alle aksjonærene blir enige om det. For det tilfellet at en av partene ønsker å selge etter 10 år, vil de øvrige partene ha så vel medsalgsrett som forkjøpsrett. SAAB og Investor har som det fremgår av kapittel 3 i proposisjonen inngått avtale med Aker ASA som gir en gjensidig rett til å kjøpe eller selge 10 prosent av aksjene samlet på bestemte tidspunkter. Dette begrenser så vel risiko som potensiell oppside for Investor og SAAB, men vil for øvrig ikke endre Aker Holdings eierandel i Aker Kværner ASA. Sett fra Nærings- og handelsdepartementets side er det et hovedformål at avtalen sikrer en stabil og langsiktig eierstruktur i Aker Kværner ASA.

1.4.5 Endringer i Aker Holding AS' aksjepost i Aker Kværner ASA

Aksjonæravtalen forutsetter at Aker Holding AS skal eie 110 333 615 aksjer i Aker Kværner ASA. På avtaletidspunktet utgjør det 40,1 prosent av samtlige aksjer i selskapet.

Dersom Aker Holding AS skal kjøpe eller selge aksjer i Aker Kværner ASA, forutsetter det at samtlige aksjonærer i Aker Holding AS er enige på forhånd. Det legges til grunn at så lenge Aker Holding AS har negativ kontroll i Aker Kværner ASA, vil staten, basert på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle, kunne gi sin tilslutning til justeringer i Aker Holding AS' eierandel i Aker Kværner ASA. Staten vil ikke kunne gi sin tilslutning til disposisjoner i Aker Holding AS som krever økt egenkapital, uten at det er avklart med Stortinget.

1.4.6 Eierskapskategori

Statens eierskap i Aker Holding AS er motivert ut ifra ønske om en forretningsmessig verdiutvikling og forankring av hovedkontoret i Aker Kværner ASA. I henhold til den inndeling av eierskap som er foretatt i St.meld. nr. 13 (2006-2007) vil dette således sortere under kategori 2: "Selskaper med forretningsmessig mål og nasjonal forankring av hovedkontor".

1.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Kjøp av aksjer i Aker Holding AS innebærer en endring i statens formuesplassering. Dette finansieres ved låneopptak eller trekk på statens konto i Norges Bank.

Renter knyttet til finansieringen av kjøpet og eventuelle utbytter fra selskapet vil bli inntekts- og utgiftsført i de årlige budsjettene på vanlig måte.

Nærings- og handelsdepartementet vil forvente en markedsmessig avkastning på investeringen beregnet med utgangspunkt i Aker Kværner-aksjen. Aker Kværners styre har som intensjon å dele ut mellom 30 og 50 prosent av nettoresultatet det enkelte år. Andelen av nettoresultatet vil bli utdelt i form av kontantutbytte og/eller gjennom tilbakekjøp av aksjer.

Den inngåtte avtalen vil ikke påføre staten nevneverdige økte utgifter til eierforvaltning.

Omfanget av statens investering består av kjøpesummen på 4 819 mill. kroner tillagt en rente på dette beløpet som løper fra avtaletidspunkt 22. juni 2007 frem til gjennomføring av avtalen. Avtalen bortfaller dersom Stortingets samtykke ikke foreligger innen 31. desember 2007. Renteutgiftene vil basert på en avtalt rentesats på 4,5 prosent p.a. ikke kunne bli større enn ca. 120 mill. kroner. Dersom Stortingets vedtak foreligger tidligere, vil renteutgiftene bli lavere.

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sigrun Eng, Steinar Gullvåg, Sigvald Oppebøen Hansen, Arne L. Haugen og Gorm Kjernli, fra Fremskrittspartiet, Hans Frode Kielland Asmyhr, Kåre Fostervold og Øyvind Korsberg, fra Høyre, Torbjørn Hansen og Elisabeth Røbekk Nørve, fra Sosialistisk Venstreparti, Inge Ryan, fra Kristelig Folkeparti, Ingebrigt S. Sørfohn, fra Senterpartiet, lederen Ola Borten Moe, og fra Venstre, Leif Helge Kongshaug, viser til at Aker Kværner ASA er en viktig kompetansearbeidsplass med 23 000 fast ansatte totalt, om lag 50 mrd. kroner i omsetning og virksomhet i 30 land. Selskapet er en av Norges største private arbeidsgivere med arbeidsplasser langs hele norskekysten. Norsk næringsliv består av mange virksomheter som hver for seg er viktige for sine lokalsamfunn og for de som arbeider der. Komiteen er opptatt av nasjonalt eierskap og å sikre hovedkontorfunksjoner i Norge.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, er av den oppfatning at denne saken er et godt eksempel på at Regjeringen fører en aktiv næringspolitikk. Gjennom avtalen som er inngått med Aker Holding, bidrar staten til et langsiktig og strategisk eierskap i Aker Kværner ASA, som er et av Norges viktigste industriselskaper. I Soria Moria-erklæringen ble det lagt stor vekt på at sentrale norske kompetansemiljøer skulle forankres og videreutvikles i Norge, og gjennom den inngåtte avtalen følges dette nå opp i praksis fra Regjeringens side.

Flertallet viser til at Regjeringen med dette også følger opp St.meld. nr. 13 (2006-2007) Et aktivt og

statlig eierskap, og viser at den fører en aktiv eierskapspolitikk, ved å sikre nasjonalt eierskap til en nøkkelbedrift innen petroleumsnæringen.

Flertallet viser til at det i dag er få Eiermiljøer i Norge utenfor staten som er store nok til å sikre langsiktig eierskap og norsk forankring av store selskaper som Aker Kværner ASA. Flertallet er derfor glad for at Regjeringen gjennom den framforhandlede avtalen har lagt til rette for en langsiktig avklaring av eierforholdene i selskapet. Det vises i denne sammenheng til at de inngåtte avtalene legger grunnlag for at Aker Kværner utvikles og ledes fra Norge i minst ti år framover. Dette bidrar til en langsiktighet som flertallet ser som viktig. I sine merknader gir mindretallet uttrykk for at staten burde gått inn i avtalen på samme vilkår som de private investorene, og hatt mulighet for å trekke seg ut av selskapet før det har gått 10 år. Flertallet støtter ikke mindretallets synspunkter, og er tilfreds med at Regjeringen gjennom avtalen vil sikre et stabilt og langsiktig eierskap i Aker Kværner ASA, ikke bare fra statens side, men også fra Aker ASA som vil være hovedaksjonær i Aker Holding AS. Staten vil gjennom dette opptre som en forutsigbar eier med et langsiktig industrielt perspektiv.

Flertallet deler ikke mindretallets bekymring over at Regjeringen betaler en for høy pris for aksjene, og viser i den forbindelse til St.prp. nr. 88 (2006-2007) der det gis en god redegjørelse omkring hvordan prisen er fastsatt. Flertallet har imidlertid merket seg at mindretallet på dette punktet har valgt å basere sine antagelser på enkeltaktører i den offentlige debatt. Flertallet vil peke på at også hovedaksjonæren har forpliktet seg til et langsiktig eierskap i Aker Holding AS. Ut fra det langsiktige industrielle perspektivet Regjeringen har lagt til grunn og som reflekteres i avtalene, finner flertallet det naturlig at prisen reflekterer et gjennomsnitt av markedsprisen de nærmeste ukene før transaksjonen. Ut fra det langsiktige perspektivet på statens eierskap som har vært førende for Regjeringen, og som flertallet slutter seg til, er de sikringsmekanismer som de private svenske investorene har oppnådd, av mindre interesse. Flertallet viser videre til at Regjeringen har benyttet juridisk rådgiver i tilknytning til transaksjonen for å sikre at avtaleverket ivaretar statens interesser. Flertallet legger stor vekt på at staten gjennom kjøpet og de tilhørende avtalene indirekte vil få en negativ kontroll i Aker Kværner ASA, noe som blant annet gir mulighet for å blokkere eventuelle ønsker om å flytte hovedkontor til utlandet.

Flertallet er glad for at man gjennom avtalen har fått med et viktig privat svensk Eiermiljø med lange industrielle tradisjoner, noe som kan bidra til økt norsk-svensk næringssamarbeid. Det at avtalen er inngått med sterke private og industrielle eiere i Norge og Sverige, bidrar til en god balanse i eierskapet. Flertallet er tilhenger av et blandet eierskap mellom private og statlige aktører, nasjonale og internasjonale, og mener at Regjeringen med dette bidrar til en svært god industriell løsning for selskapet.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener at det viktigste bidraget til økt verdiskaping og forankring av nøkkelfunksjoner i Norge er gode rammevilkår i form av konkurransedyktige skatte- og avgiftsregimer, stabil økonomisk politikk og god tilgang på kvalifisert arbeidskraft. Disse medlemmer kan ikke se at Regjeringen i særlig grad prioriterer slike rammebetingelser for å styrke næringslivets tilstedeværelse i Norge.

Disse medlemmer mener kjøpet i Aker Holding AS krever en prinsipiell diskusjon om statens rolle i denne type situasjoner. Det må ikke bli fast prosedyre at hver gang en norsk eier ønsker å selge seg ut, så skal Regjeringen bruke petroleumsformuen for å sikre norsk eierskap. En slik linje i næringspolitikken vil føre til et stadig økende direkte statlig eierskap i norsk næringsliv. Statens direkte eierskap er allerede svært omfattende. Regjeringen bekrefter i svar på spørsmål nr. 12 fra Høyre i brev av 30. oktober 2007 (vedlagt) at det var en generell frykt for utenlandske investorer som var grunnlaget for kjøpet, men at Regjeringen ikke var kjent med at det forelå konkrete alternativ. Slike situasjoner vil oppstå fra tid til annen i mange norske bedrifter. Regjeringen har i tillegg besluttet å øke eierskapet på Oslo Børs gjennom ytterligere kjøp i StatoilHydro. Disse medlemmer er kritisk til en slik fremgangsmåte i næringspolitikken og stiller seg undrende til at Regjeringen ikke diskuterer kjøpet i en bredere sammenheng.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen i enkeltsaker har opptrådt uforutsigbart og uprofesjonelt som eier. Prosessen rundt utnevning av styreleder i Statoil i 2006 og avsettelsen av Jan Reinås som styreleder i Norsk Hydro sommeren 2007 viser hvor nødvendig det er at staten er profesjonell. Det er viktig for næringslivet at staten opptre ryddig i aksjemarkedet og at det ikke blir skapt et inntrykk av at næringslivet er underlagt politisk styring. Disse medlemmer mener at Regjeringens utøvelse av eierskapspolitikken de siste to årene ikke er et argument for å øke statens dominans på Oslo Børs.

Disse medlemmer merker seg at Regjeringen fremstiller svake private Eiermiljøer som et problem, samtidig som den fører en skattepolitikk som tapper norske bedriftseiere for milliardbeløp hvert år, senest i budsjettet for 2008.

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre viser til svaret på spørsmål nr. 4 fra Høyre i brev av 30. oktober 2007, der det fremkommer at Regjeringen ikke har brukt eksterne finansielle rådgivere til kvalitetssikring av investeringen. Disse medlemmer registrerer at ekstern kvalitetssikring ikke er pålagt når det gjelder aksjekjøp, men er forundret over at Regjeringen ikke vil ha en ekstern vurdering av en så omfattende transaksjon. Disse medlemmer viser til at staten har bundet sine forpliktelser i Aker Holding 10 år frem i tid. Den svenske Eiergrupperingen har betalt det samme for aksjene som Regjeringen, men har i motset-

ning til Regjeringen mulighet for å trekke seg ut før det har gått 10 år, med garantert avkastning. Dette medfører at betingelsene som SAAB AB og Investor AB har gått inn på, avviker vesentlig fra betingelsene Regjeringen har oppnådd.

Disse medlemmer mener ikke at Regjeringen bør ha tilsvarende avtalemekanismer som den svenske grupperingen, men viser til at forskjellen i betingelser medfører at Regjeringen ikke får et markedsbasert sammenligningsgrunnlag for kjøpet.

Disse medlemmer kan ikke se at Regjeringen har gitt en god faglig begrunnelse for fastsettelsen av prisen på aksjene eller at det er foretatt et tilfredsstillende arbeid med å verifisere denne. En slik fremgangsmåte gir risiko for at Regjeringen betaler mer enn markedsverdi, noe som også har vært hevdet av enkeltaktører i den offentlige debatt.

Blant annet uttalte Thore Johnsen, professor i finansiell økonomi ved Norges Handelshøyskole, til Aftenposten 30. juni 2007 følgende: "Det er åpenbart at prisen skulle vært lavere." Johnsen anslo i intervjuet at rabatten som selgeren av en slik stor post ville måtte godta i markedet, ligger mellom 15 og 20 prosent, hvilket innebærer at Regjeringen har betalt mellom 600 og 800 mill. kroner for mye. I samme sak uttalte aksjeanalytiker Kjell Erik Eilertsen i Fearnley Fonds ASA at staten har betalt en altfor høy pris og at Aker i markedet ville fått snarere 20 kroner mindre per aksje.

Disse medlemmer viser til at Regjeringspartiene er av den oppfatning at få eiermiljøer i Norge vil være store nok til å sikre langsiktig eierskap og forankring av store selskaper som Aker Kværner ASA. Statens kjøp av aksjer i Aker Holding AS er på mindre enn 5 mrd. kroner. Disse medlemmer viser til at flere eiermiljøer i Norge vil være i stand til å gjøre en slik investering.

Disse medlemmer er kritiske til at Regjeringen øker sin eksponering mot olje- og gasssektoren og mener at staten i stedet bør ha som mål å ha en mer balansert portefølje i flere sektorer. En for sterk eksponering mot enkeltsektorer gjør fellesverdiene som Regjeringen forvalter på vegne av fremtidige generasjoner sårbare mot konjunktursvinginger. Norske borgere er sterkt eksponert mot olje- og gasssektoren. Kjøpet i Aker Holding øker denne eksponeringen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener samspillet mellom oljeselskaper, forskningsinstitusjoner og leverandørindustri er en viktig premiss for utviklingen i norsk og internasjonal petroleumssektor. Utviklingen i leverandørindustrien de siste ti årene har gått i retning av oppkjøp og etableringer av større enheter.

Disse medlemmer mener nasjonalt eierskap er viktig for å sikre at bedriftene har hovedkontor og forskningsaktivitet i Norge, samt at industriell kunnskap utvikles og forvaltes fra Norge. Ved hovedkontoret til Aker Kværner ASA fattes beslutninger med stor betydning for selskapets forretningsmessige og strategiske utvikling og for utvikling av mange mindre

norskbaserte virksomheter som er underleverandører til Aker Kværner ASA.

Disse medlemmer viser til avtaleforslaget der partene er enige om å videreutvikle Aker Kværner ASA som en internasjonal konkurransedyktig og betydelig leverandør av teknologi, produkter, systemer og tjenester med hovedvekt på sektorene energi, olje og gass. Avtalen legger grunnlag for at Aker Kværner ASA utvikles og ledes fra Norge minst ti år fremover. Samtidig kan avtalen også gi grunnlag for ytterligere samarbeid mellom norske og svenske industrielle eiermiljø i årene som kommer.

Disse medlemmer viser til at avtalen ikke innebærer noen direkte aksjonærrelasjon mellom staten og Aker Kværner ASA. Statens interesse i Aker Kværner ASA vil være indirekte gjennom selskapet Aker Holding AS hvor staten er i minoritet. Staten vil ikke påvirke den daglige driften i Aker Kværner ASA.

Disse medlemmer viser til Innstilling S. nr. 163 (2006-2007) om et aktivt og langsiktig eierskap, der disse medlemmer er opptatt av at staten ikke blir en for stor eier på Oslo børs, direkte eller indirekte, og mener derfor at statlig eierskap i Aker Holding må medføre tilsvarende nedsalg i børsnoterte selskaper. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statens eierskap i Aker Holding sørge for et nedsalg på kr 4 950 000 000 i andre børsnoterte selskaper som staten eier."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre mener det er andre prinsipielle innvendinger mot statens investering i Aker Kværner gjennom Aker Holding. Staten er fra før en dominerende aktør på norsk sokkel gjennom eierskapet i StatoilHydro. I tillegg er staten reguleringsmyndighet. Når staten går inn som direkte eier i det største leverandørselskapet på sokkelen, vil dette kunne føre til uheldige bindinger.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at kjøpet av aksjer i Aker Holding ikke er tilstrekkelig begrunnet og vil derfor gå imot forslaget.

Medlemen i komiteen frå Kristeleg Folkeparti er oppteken av nasjonalt eigarskap og å sikra viktige hovudkontorfunksjonar og kompetansemiljø i Noreg. Aker ASA har om lag 11 000 tilsette i Noreg og er ein dominerande leverandørbedrift til petroleumssverksemda.

Denne medlemen strekar under at dersom primærstandpunktet mot kjøp av aksjeposten i Aker Holding ASA ikkje får fleirtal, og kjøpet vert gjennomført, er det viktig at staten ikkje vert ein sovande partnar i haldingselskapet. Regjeringa må aktivt sikra staten sine verdjar og sørgja for at målet med investeringa om ei god, langsiktig forretningsmessig utvikling vert nådd i den utstrekninga det er mulig.

Komiteens medlem fra Venstre viser videre til at Regjeringen i statsbudsjettet for 2008 (St.prp. nr. 1 (2007-2008)) foreslår at statens eiermakt i norsk næringsliv ytterligere styrkes gjennom opprettelsen av et nytt statlig investeringsfond på 2,2 mrd. kroner, samtidig som det spredte private eierskapet svekkes gjennom avvikling av den såkalte aksjerabatten og innstramming i 80-prosentregelen. Dette er ikke en politikk dette medlem støtter, og Venstre vil i sitt alternative statsbudsjett gå imot disse forslagene.

Dette medlem mener generelt at norske bedrifter har et behov for gode eiere som tilfører økonomiske ressurser, nettverk, markedstilgang og kompetanse. Dette er som regel langt viktigere enn eiernes nasjonalitet. I de fleste tilfeller vil fellesskapets interesser iva-
retas bedre ved å bruke lovverk, rammebetingelser og kontrollmyndighet enn gjennom statlig eierskap.

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statens eierskap i Aker Holding sørge for et nedsalg på

kr 4 950 000 000 i andre børsnoterte selskaper som staten eier.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Nærings- og handelsdepartementet gis fullmakt til å kjøpe 30 prosent av aksjene i Aker Holding AS på i hovedsak de vilkår som er gjengitt i St.prp. nr. 88 (2006-2007) og Innst. S. nr. 54 (2007-2008).

II

I statsbudsjettet for 2007 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
950		Forvaltning av statlig eierskap	
	96 (ny)	Aksjer, bevilges med	4 950 000 000

Oslo, i næringskomiteen, den 27. november 2007

Ola Borten Moe
leder

Torbjørn Hansen
ordfører

Vedlegg

Brev fra Nærings- og handelsdepartementet v/statsråden til næringskomiteen, datert 30. oktober 2007

Spørsmål fra Stortingets næringskomité om Statens eierskap i Aker Holding - St prp nr. 88 (2006 2007)

Det vises til brev fra Stortingets næringskomité datert 25. oktober med spørsmål fra Høyre.

Spørsmål og svar følger fortløpende:

1. Hvilken analyse ligger til grunn for at staten øker sin eksponering mot olje- og gasssektoren, i stedet for å satse på en balansert portefølje?

Svar

Engasjementet i Aker Holding har ikke en forankring i porteføljetenkning. Det er derimot knyttet til en politisk målsetting om å bidra til å sikre nasjonalt eierskap til et sentralt kompetansemiljø. Dette er en oppfølging av Soria-Moria erklæringen hvor regjeringspartiene peker på at statlig eierskap kan være avgjørende for å sikre et nasjonalt eierskap og nasjonal forankring av nøkkelvirkksomheter i Norge i årene framover.

2. Hva er grunnen til at staten har vurdert aksjer i Aker Kværner som mer attraktive enn andre aksjer? Ivaretar ikke Folketrygdfondet og Statens Pensjonsfond - Utland statens rolle som finansiell investor?

Svar

Det er riktig at Folketrygdfondet og Statens Pensjonsfond utland ivaretar statens rolle som finansiell investor. Poenget med det direkte eierskapet er ikke en finansiell porteføljeforvaltning, men å ivareta investeringer ut fra et industrielt perspektiv og hvor det er spesielle formål med det statlige eierskapet slik det er nærmere beskrevet i St. meld. nr. 13 2006-2007 Et aktivt og langsiktig eierskap.. Staten vil gjennom Aker Holding bidra til at det stilles kommersielle avkastningsforventninger til Aker Kværner ASA.

3. Hvilken avkastning er lagt til grunn for investeringen?

Svar

Det vises til svar på forrige spørsmål.

4. Hvilke risikovurderinger har blitt gjort i forkant av investeringen?

Svar

Det norske eierskapet i Aker Kværner var i stor grad knyttet til Aker ASAs eierskap. Erfaringer fra statlige nedslag i Telenor; Statoil og Cermaq samt Aker ASAs salg av 10 pst. av aksjene i Aker Kværner tidlig i år viser en betydelig risiko for utenlandsk dominans dersom dominerende eiere selger seg ut.

5. Det fremgår av St.prp. nr. 88 (2006 - 2007) at staten ikke har brukt eksterne finansielle rådgivere til kvali-

tetssikring i denne saken. På hvilket grunnlag har Regjeringen valgt å se bort fra St.prp. nr. 1 (2004 - 2005) som sier det skal være en "... obligatorisk ekstern kvalitetssikring av alle statlige investeringsprosjekter med en antatt kostnad over 500 mill. kroner."?

Svar

Det er riktig at Finansdepartementet har en ordning for å kvalitetssikre investeringsprosjekter med en antatt kostnad over 500 mill. kroner. Finansdepartementet har en rammeavtale med fire firmaer for slik kvalitetsikring. Aksjekjøp faller imidlertid utenom det som er definert som investeringsprosjekter. Retningslinjene er rettet mot store prosjekter av en mer fysisk karakter og med lang varighet som veibygging med videre.

6. Mener Regjeringen staten er bedre i stand til å utøve langsiktig eierskap enn private investorer?

Svar

Staten har finansielle kapasitet til å være en stabil eier. Utgangspunktet for staten som eier vil være å bidra til å sikre en langsiktig industriell utvikling samtidig som det stilles forventninger om kommersiell avkastning på aksjene. Regjeringen er tilhenger av et blandet eierskap mellom private og statlig aktører, nasjonale og internasjonale.

7. Hvilke fordeler, både økonomiske og politiske, har staten oppnådd ved å binde investeringen sin i Aker Holding AS i 10 år?

Svar

Avtalen sikrer at en viktig kunnskapsbedrift ikke selges ut av landet, og at den fortsatt vil ha nasjonal forankring med beslutningsmyndighet, forskning og utvikling og kompetanse i Norge. Det er inngått en avtale som også sikrer at Aker ASA opprettholder sitt engasjement i avtaleperioden. Det forventes en markedsmessig avkastning på investeringen

8. Ligger det i forslaget til avtale noen mulighet for staten til å tre ut av avtalen før det har gått 10 år? Hva skal i så fall til?

Svar

Staten kan ikke ensidig tre ut av avtalen før etter 10 år. Dersom samtlige aksjeeiere samtykker i det, åpnes det imidlertid i avtalens punkt 5.1, 1. avsnitt, for en tidligere avhendelse.

9. Ser Regjeringen prinsipielle betenkeligheter ved at statens eierskap i norsk næringsliv økes på bekostning av andre norske private investorer?

Svar

Regjeringen ser ikke at avtalen om eierskap går på bekostning av andre private investorer. Avtalen er i første rekke en sikring mot at Aker Kværner skal bli solgt til utenlandske investorer. Aker har fremdeles den største eierandelen og det største ansvaret. For staten har det vært viktig å bidra til langsiktig norsk kontroll over Aker Kværner og at Aker fortsatt skulle ta en ledende posisjon i å videreutvikle selskapet.

10. Har Regjeringen lagt opp til en ny måte å løse omstillingsutfordringer i norske bedrifter på ved å bruke pensjonsfondet som oppkjøpsfond i bedrifter som står overfor omstilling eller endringer i eierstruktur?

Svar

Nei, denne investeringen må vurderes for seg. Dette er et tilfelle der staten har kunnet bidra til å sikre et langsiktig nasjonalt eierskap i et viktig norsk selskap. Grunnideen er å binde opp sentrale private aktører for å videreutvikle Aker Kværner. Gjennomføringen av denne avtalen vil ikke trekke på pensjonsfondet.

11. Prosessen som ledet frem til transaksjonen fremgår ikke av St.prp. nr. 88 (2006 - 2007). Kan Regjeringen redegjøre for prosessen i forkant av avtaleinngåelsen?

Svar

Det ble etablert kontakt mellom Aker ASA og departementet medio april. Etter at departementet og Aker ASA hadde blitt enige om en mulig ramme for å etablere en løsning, ble det etablert en kontakt med Wallenberg miljøet. Gjennom mai og fram til offentliggjøring var det normale forretningsmessige forhandlinger om de ulike vilkårene i avtalen.

12. Har departementet på noen måte fått presentert alternativene til at staten gikk inn i Aker Kværner ASA, med tanke på at selskapet kunne bli dominert av utenlandske interesser?

Svar

Departementet vurderte generelt muligheten for at utenlandske investorer skulle overta majoriteten i Aker Kværner som store. Departementet er imidlertid ikke kjent med at det forelå konkrete alternativer.

13. Ser Regjeringen prinsipielle betenkeligheter ved at staten kjøper seg opp på leverandørsiden til oljeindustrien sett i lys av at staten som dominerende eier i StatoilHydro er tilnærmet monopolist på norsk sokkel? Vil Regjeringen foreta noen grep for å redusere mistanken om interessekonflikter ved at staten opptrer på alle sider av bordet?

Svar

Aker Kværner konkurrerer i en internasjonal leverandørsektor, både på norsk sokkel og utenlandsk. Det anses ikke å være behov for særskilte tiltak som følge gjennomføring av avtalen om eierskap i Aker Holding.

14. I proposisjonen står det at: "Videre har det fra statens side vært vesentlig å ta inn andre aksjonærer i Aker Holding AS som kan tilføre industriell kompetanse og samarbeidsmuligheter." I aksjonæravtalen fremgår vilkårene for investeringene til de svenske investorene som lån med garantert avkastning. Hva mener Regjeringen med industriell kompetanse i dette tilfellet, og hvordan henger dette sammen med Aker Holding AS sin formålsparagraf?

Svar

Investor AB som et ledende langsiktig eiermiljø i Sverige og SAAB AB gjennom sin industrielle virksomhet representerer miljøer med betydelig industriell erfaring. Gjennom deltagelse i styret og eiermøter i Aker Holding vil denne erfaringen kunne komme til nytte for den rollen Aker Holding vil ha som eier i Aker Kværner. I tillegg vil samarbeidet i Aker Holding øke den gjensidige kunnskapen om hverandre mellom Aker-miljøet i Norge og sentral selskaper i Wallenberg-miljøet. Vi mener at slik kjennskap vil kunne styrke mulighetene for å etablere andre felles industrielle initiativ uten at det selvsagt er garantert.

15. Handler samarbeidsmulighetene med de svenske investorene fra statens side om Statens planlagte kjøp av Jagerfly?

Svar

Nei

16. I forslaget til vedtak i proposisjonen er det foreslått å gi fullmakt til å "... i hovedsak de vilkår som er gjengitt over." Hva menes med i hovedsak? Finnes det vilkår som ikke er omtalt i proposisjonen?

Svar

Dette er en formulering som har hvert benyttet i en rekke transaksjoner og som åpner for justeringer av forhold som har uvesentlig materielt innhold i forbindelse med avslutning av transaksjonen. Formuleringen har hvert benyttet i blant annet St.prp. nr. 33 *Utskillelse og børsnotering av Agri fra Norsk Hydro (2003-2004)*, St. prp. Nr. 60 *"sammenslåingen av Statoil og Hydros konsernvirksomhet (2006-2007)*, St.prp. nr. 53 *Statens eierskap i Statkraft SF (2003-2004)*, med flere. Det er ikke kjente slike forhold i dag utover det som er omtalt i proposisjonen.

17. Den foreliggende avtalen sikrer staten negativ kontroll, men det er ikke et hinder for at Aker Kværner ASA kan selge deler eller hele sin virksomhet – også til utenlandske investorer?

Svar

Aker Kværners ASAs anledning til å selge virksomheter er begrenset av allmennaksjeloven.

18. Hva er den juridiske vurderingen av at staten gjennom en 12 pst. eierandel i Aker Kværner ASA har

sikret seg negativ kontroll i forhold til prinsippet om én aksje en stemme?

Svar

Den kontrollen staten har overfor Aker Kværner utøves gjennom eierandelen i Aker Holding ASA og de rammene som er satt for dette gjennom aksjonæravtale og vedtekter for dette selskapet.

19. Nærings- og handelsminister Dag Terje Andersen har hevdet at staten og Wallenberg- gruppen har betalt det samme for aksjene. Det stemmer ikke, siden vilkårene for aksjekjøpene i Aker Holding AS for staten og de svenske investorene er totalt ulike i forhold til risiko. Mener Regjeringen fortsatt at staten og de svenske investorene har betalt det samme for aksjene?

Svar

Prisen for aksjene er lik. Investor AB og SAAB AB har inngått bakenforliggende avtaler med Aker ASA som sikrer kjøpsverdiene, men begrenser gevinstmulighetene dersom de innløser aksjene før det er gått 10 år. Regjeringen har ikke sett behov for en slik begrensning for statens vedkommende.

20. Staten sikrer seg gjennom investeringen negativ kontroll med utviklingen i Aker Kværner ASA. Legger staten andre hensyn enn produktivitet og lønnsomhet til grunn for utviklingen av selskapet?

Svar

Regjeringens strategi med investeringen er industrielt, nemlig å sikre nasjonalt eierskap til Aker Kværner og at Aker ASA bidrar med industriell eierkompetanse og betydelig finansiell innsats til en videre utvikling av

selskapet. I forvaltningen av eierposten vil staten ha samme perspektiv som for det øvrige direkte eierskapet, nemlig at selskapet skal styres med sikte på markedsmessig avkastning og god industriell utvikling over tid.

21. Staten er dominerende eier i markedet som Aker Kværner ASA opererer i gjennom sitt eierskap i Statoil-Hydro ASA. Vil Aker Kværner ASA ha fortrinn når det gjelder tildeling av oppdrag/anbud fra StatoilHydro ASA?

Svar

Nei, dette er og vil være et meget konkurranseutsatt marked hvor kontrakter vinnes ut fra egenskaper ved anbudet.

22. Statsråd Andersen har fremhevet under presentasjonen av investeringen i Aker Holding den 22. juni sitt personlige forhold til Wallenbergfamilien. Mener statsråden det kan svekke hans habilitet når Regjeringen skal ta stilling til kjøp av jagerfly der Wallenberggruppen er en av tre aktuelle tilbydere gjennom Saab Gripen?

Svar

Premisset er feil. Det statsråden har sagt er at han har hatt noen få møter med Marcus Wallenberg hvor norsk-svenske økonomiske relasjoner har vært tema. Dette har vært gode møter. Utover det eksisterer det ikke "personlige forhold" mellom statsråden og Wallenbergfamilien. Spørsmål om svekket habilitet slik det er stilt har derfor verken relevans for denne saken eller når det gjelder anskaffelse av jagerfly.

